

Flirten met God, een 'hobby voor hoogopgeleiden'

Wilfred van de Poll – 20 mei 2011

Flirten met een God die niet bestaat: op dat onderwerp is oud-Trouwjournalist en godsdienstwetenschapper Koert van der Velde onlangs gepromoveerd aan de Vrije Universiteit van Amsterdam. 'A-gelovige religiositeit' wint, zo stelt hij in zijn proefschrift vast, terrein.

Het is een trend die de promovendus enthousiast verwelkomt.

Hij ziet er een antwoord in op - naar zijn idee - hét dilemma van de moderne mens: niet meer kunnen geloven, maar eigenlijk wel religieus willen zijn. Want het verlangen blijft.

Met dit onderwerp houdt Meerten ter Borg (1946), hoogleraar 'niet-institutionele religie' aan de Universiteit van Leiden, zich dagelijks bezig. Hij trad op als opponent bij de promotie van Van der Velde, die ooit nog bij hem op de collegebanken zat.

Met God flirten zonder in hem te geloven, kan dat volgens u?

"Theologische scherpslijperij vind ik die vraag. In mijn optiek kan alles je een religieuze ervaring geven. Zonder of met geloof."

U bent het dus met Koert van der Velde eens?

"Ja, maar ik vind wel dat hij een te beperkte definitie heeft van wat als een religieuze ervaring mag gelden. Volgens Van der Velde moet zo'n ervaring uit tenminste twee elementen bestaan: transcendentie en intentionaliteit.

"Met het eerste bedoelt hij: geconfronteerd worden met de begrenzingen van je bestaan. Met het tweede: het gevoel hebben 'aangesproken' te worden - ook al houd je het bestaan van datgene waardoor je je aangesproken voelt niet voor waar.

"Maar die elementen zijn volgens mij niet noodzakelijk. Neem een voetbalwedstrijd. Massaal leuzen scanderen in een stadion, dat kan ook een religieuze ervaring geven. Ik had het van het weekend nog, in Groningen."

Wat ervoer u daar dan precies?

"Laten we zeggen: een bijzondere staat van opwinding. Emile Durkheim, de vader van de sociologie, noemde dat effervescence. Daarmee doelde hij op een verhoogde vorm van

energie, de thrill die ontstaat als massa's mensen met hetzelfde doel bijeenkomen.

"Je voelt: hier gebeurt iets, dit is ultiem. Je bent opgenomen in het geheel, één met het geruis. Je wordt boven jezelf uitgetild."

Wat maakt die ervaring religieus?

"Tja. Dat is moeilijk in woorden te vatten. Woorden doen er ook niet zoveel toe. Je hebt eerst de ervaring, daarna pas de interpretatie. "Die verschilt per persoon en per cultuur. Maar de ervaring, die verandert daardoor niet. Die blijft dezelfde."

Toch heb je van andere mensen alleen de woorden. Niet de beleving, die gaat daar achter schuil. Hoe weet u dan dat het om dezelfde ervaringen gaat?

"Dat wéét ik ook niet. Niet zeker, althans. Ik vermoed het."

Van der Velde stelt dat 'agelovige religiositeit' de toekomst heeft.

"Dat vraag ik me af. Volgens hem kúnnen mensen tegenwoordig niet meer geloven; hun door de wetenschap gemangelde, kritische geest zou dat beletten. Maar er zijn zat mensen die dat probleem helemaal niet hebben. De meeste mensen liggen echt niet wakker van de inconsistenties in hun wereldbeeld.

"De mensen waar Van der Velde het over heeft - die lijken

vooral heel erg op hemzelf. Maar niet iedereen heeft dezelfde mate van stelselmatige scepsis en reflexiviteit als hij. Zijn 'flirten met God' is een virtuozen-religiositeit die slechts lijkt weggelegd voor een elite, ik schat hooguit zo'n tien procent van de samenleving.

"En de rest? Wat doe je met de brood-en-spelenreligiositeit van de massa's? Dat geflirt met God heeft ook iets onschuldigs. Een hobby voor hoogopgeleiden. Maar religieuze ervaringen kunnen ook gevaarlijk zijn."

Hoe dan?

"Neem de massa's die in Neurenberg Adolf Hitler als een messias toejuichten - daar zat ook iets religieus in. Dat is wel wat anders dan iemand die een beetje wegdroomt voor een schilderij of in een oude kathedraal iets heiligs ervaart.

"Religie kan tot verschrikkelijke toestanden leiden. Daar heeft Van der Velde geen aandacht voor. Hij beperkt zich tot een strikt individuele invulling, die geen praktische consequenties heeft. Geen politieke, geen ethische."

Is dat erg?

"Ach, kwaad doe je er niemand mee, met dat geflirt.

"Aan de andere kant: het verbindende element van religie wordt hier miskend. Als aan deze religiositeit een samenlevingsvorm zou worden gehangen, dan is dat een uiterst

egocentrische, waarin mensen allemaal hun eigen kick najagen."

Koert van der Velde, 'Flirten met God. Religiositeit zonder geloof'. Ten Have, Amsterdam. 463p. 24,90 euro.